

кар'єрою. З підвищенням суб'єктивно-економічного статусу менше важить для студентів безсмертя, робота, впевненість у собі, матеріальна забезпеченість, активне життя, чесність, відповідальність, працелюбність, вихованість і широта поглядів; більше уваги приділяється коханню, друмам, творчості, глибоким знанням, самоконтролю, терпінню, сміливості, життєрадісності, підприємовості.

Рівень економічного статусу впливає на бажані для студентів економічні емоції. Студенти з високим рівнем добробуту віддають перевагу глоричним, пугнічним та романтичним емоціям. Лише студенти з середнім рівнем суб'єктивно-економічного статусу надають великого значення гностичним емоціям. Водночас студенти з низьким рівнем добробуту віддають перевагу комунікативним та альтруїстичним емоціям.

Для студентів з більш високим життєвим рівнем цілі їх ділової активності вищі за цілі студентів з нижчим рівнем добробуту: для опитаних з низьким рівнем матеріального благополуччя частіше характерні поточні часові переваги, коли люди живуть переважно сьогоднішнім днем, не беручи відповідальності за майбутнє дітей і онуків.

Суб'єктивно-економічний статус, за Г. Ложкіним, достовірно впливає на самооцінку рівня ділової активності особистості і ступінь задоволеності цим рівнем. Так, зі зростанням рівня матеріального благополуччя підвищується самооцінка рівня власної ділової активності студентів. В групі студентів з високим рівнем добробуту ступінь задоволеності рівнем ділової активності теж достовірно вищий за ступінь задоволеності рівнем ділової активності опитаних з нижчим матеріальним рівнем життя. Тобто у студентів з низьким рівнем добробуту слабо виражене прагнення до успіху, наслідком переважає мотивація досягнення над мотивом запобігання невдач.

Водночас студенти з вищим суб'єктивно-економічним статусом відзначають зростання рівня ділової активності, достовірно більше бажання та вищий рівень самооцінки готовності до прибуткових видів діяльності. Особливо помітно ці закономірності простежуються в опитаних, що належать до полярних майнових груп [5].

Отже в ієрархії ціннісних орієнтацій студентів з різними рівнями суб'єктивно-економічного статусу актуалізуються потреби, які гостро переживаються особистістю: людина жадає, в першу чергу, того, чого їй бракує у реальному житті.

Таким чином, культура, завдяки тому, що існує в формі цінностей, постає в соціальній дійсності багатовимірним світом, який впливає на формування професійної ідентичності. Важливою умовою формування професійної ідентичності є переведення дійсного змісту цінностей, тобто їх соціального значення в зміст особистісної значущості. Особистість як соціальне утворення і носій суб'єктивної реальності має своїм завданням наповнити зміст суб'єктивного світу соціальним значенням цінностей.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Головных Г.Я. Проблема ценности в свете марксистско-ленинской философии. Автореф. канд. филос. н. – Иркутск, 1969. – 23 с.
2. Дембицька Н.М. Теоретичні підходи до дослідження суб'єкта відносно виваженості // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С.Д. Максименка. – Т. VIII. – Ч. 1. – К.: "ГНОЗИС", 2006. – С. 111-117.
3. Зубіашвілі І.К. Гроші як фактор економічної соціалізації // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С.Д. Максименка. Т. IX. – Ч. 2. – К.: "ГНОЗИС", 2007.
4. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики. 3-е изд. – М.: И-во Моск. ун-та, 1972.
5. Ложкін Г.В. Економічна свідомість особистості як психологічний феномен // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – № 9.
6. Мазараки А.А., Ильин В.В. Философия денег. – К.: Киевский национальный торгово-экономический университет, 2004. – 718 с.
7. Шелер М. Формализм и априоризм // Шелер М. Избранные произведения / Пер. с нем. А.В. Денежкин., А.Н. Малинкин, А.Ф. Филиппов. – М.: Гнозис, 1994. – С. 261-335.
8. Шумілов О. Цінності чи інтереси? // Генеза. – 1998. – № 1-2 (6-7). – С. 75-79.
9. Sartre J.P. *Idiosyncrasy*. – Warszawa: PIW, 1974.

УДК 801-2.807.

Христина КУЗИК, Орися БАДЮК

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ
НІМЕЦЬКОМОВНИХ ФАХОВИХ ТЕКСТІВ З БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У запропонованій статті проаналізовано актуальні проблеми перекладу німецьких фахових текстів з безпеки життєдіяльності українською мовою. Визначено лексичні та граматичні особливості фахового тексту. Основна увага зосереджена на складних випадках перекладу лексики та відтворення граматичної структури речення.

Ключові слова: фахова лексика, теорія перекладу, галузевий термін, мова-реципієнт, псевдо-інтернаціоналізм, усталене словосполучення, техносистема.

На особливу увагу серед лінгвістів заслуговують проблеми перекладу фахової лексики. У теорії та практиці перекладу такий вид передачі фахової інформації з однієї мови іншою цілком справедливо вважають особливою мовною діяльністю, що має на меті відтворення орфографічними,

граматичними, стилістичними засобами мови-реципієнта змісту та форми іншомовного тексту.

Всю лексику фахового тексту можна поділити на 4 види:

- 1) терміни певної галузі, які мають власну дефініцію (*вознегасник – Feuerlöscher; пожежна машина – das Feuerwehrfahrzeug*);
- 2) міжгалузеві загальнонаукові термінологічні одиниці (в т.ч. терміни суміжних наук) – наприклад, поширені терміни філософії, політології, математики, філології та под. (*операція – die Operation*);
- 3) напівтерміни або професіоналізми, до яких можна віднести і номенклатури, що правда професіоналізми, як правило, можуть плутатися, наприклад, на протилежному напрямку номенклатурним одиницям (пор. професіоналізм "Bei?zange" та намен "Opel-Vectra");
- 4) професійні жаргонізми, які не претендують на точність та однозначність, мають великий рівень образності та емоційно забарвлене значення (напр. "Hexe" – "підйомник матеріалів на будові", "Schie?bude" – "ударний інструмент джазової капели") [7].

Теоретичні аспекти перекладу фахової лексики неодноразово були предметом аналізу та досліджень українських та зарубіжних мовознавців [1; 6; 8; 10; 11]. Специфікою перекладу фахового тексту, насиченого великою кількістю галузевих термінів, безперечно є логічна, чітка послідовність викладу думки. Для фахового тексту, як німецькомовного, так і українськомовного, характерна велика кількість типових слів та словосполучень, в тому числі і усталених: *die Unfallfolgen beseitigen – ліквідувати наслідки аварії, die Bevölkerung evakuieren – евакуювати населення, die Katastrophe (Brand) verhindern – попередити стихійне лихо (пожежу), die Radioaktive Verseuchung – радіаційне забруднення, den Brand loschen [eindammen] – гасити пожежу, in Brand geraten [kommen] – загорітися, zapalati*, які є репрезентантами аналізованого нами фахового тексту.

При перекладі термінів надзвичайно важливо дотримуватися точності, чіткого розуміння понять, про який йдеться, та відповідного їх перекладу з німецької українською мовою.

І тому серед труднощів відтворення у мові-реципієнті фахового тексту мовознавці, зокрема, виділяють проблему, зумовлену багатозначністю слів (термінів) та вибір адекватного словникового відповідника або варіанта перекладу слова (терміна). Серед фахової лексики з безпеки життєдіяльності часто вживаються такі лексеми, як *die Spritze, das Feuer, der Brand, der Schlauch, der Trupp, der Verband, der Zug*, відповідному перекладові яких у фаховому тексті слід приділити належну увагу. Тлумачні академічні словники сучасної німецької мови [19] та перекладні [2] пропонують такі розуміння цих лексем.

Spritze f =, -n

1. шприц;

2. ін'єкція, укол; упорскування; перенос. розм. уливання (про фінансову допомогу);
3. обприскувач; садовий шланг;
4. брандспойт; пожежний насос

Лише останній відповідник стосується лексики пожежної безпеки. Це ілюструють подані приклади:

Der Feuerwehrmann Jorg Thiede erklart den Inhalt eines Tankloschfahrzeuges: Neben den Wasserschlauchen und Spritzen sind u. a. auch eine Hydraulische, Kettensäge und Ölbindemittel im Wagen [16].

Auf jeden Fall war man mit dieser Technik bereits in der Lage, das Wasser in die Flammen zu befördern, während man die Spitze in sicherer Entfernung stehen hatte. [17].

Прикладом багатозначності слова, від якого залежить правильний переклад як і загальний, так і зміст утворених від нього слів, є німецька лексема

Feuer n –s, =

1. вогонь, полум'я;
2. (сигнальний) вогонь;
3. пожежа;
4. стрілянина;
5. палкість, запал;
6. блиск (очей), гра (діаманта).

Функціонування обраної лексеми проілюструємо прикладами:

Auf dem Dach der Uni-Mensa in Augsburg ist ein Feuer ausgebrochen [14].

Erheblichen Schaden hat ein Feuer in der vergangenen Nacht in einem Mehrfamilienhaus angerichtet [20].

Термінам, як і загальнонавчаним лексичі, властиве явище багатозначності. У деяких випадках один і той же термін має різні значення в системах різних наук. Наприклад: *Operation f =, -en – операція*. Традиційно лексема вживається і в значенні "медична операція" (*Während der Operation überwachen wir umfassend Herz-, Kreislauf- und Atmungssituation*) [24], і в значенні "військова операція" (*Auch rund einen Monat nach Beginn der Nato-Operation ist die Zivilbevölkerung in Libyen nicht vor Übergriffen der Truppen des Machthabers Muammar al-Gaddafi sicher*) [22], військові операції НАТО. Практичний матеріал нашої роботи дає нам підстави лексемі *die Operation* визначати, як "пожежну рятувальну операцію". Заголовок однієї з німецьких он-лайн газет підтверджує таке вживання:

Operation "Knallfrosch": Feuerwehr ubt fur den Ernstfall [23].

Kein Wunder, denn der stellvertretende Chef der New Yorker Feuerwehr leitet die "Spezial Operation", eine Einrichtung, die mit dem technischen Dienst der Berliner Feuerwehr zu vergleichen ist und da gehören Feuerwehrfahrzeuge aller Art zu seinem Interessengebiet [15].

Заслуговує на увагу аналіз функціонування загальнозживаної лексики у фахових текстах. Наприклад: *der Schlauch, die Leiter* та інші.

Die Feuerwehr benutzt als elementaren Ausrüstungsgegenstand seit Mitte des 16. Jahrhunderts den Schlauch [25] (Пожарні команди використовують шланг як основне обладнання з середини 16-го століття).

Nach bestandener Prüfung werden die Schlauche wieder an die Feuerwehren ausgeliefert [26] (Після проведених іспитів шланг доставляють назад в пожежні частини).

"Tragbare Leitern" werden auf Fahrzeugen mitgeführt und von der Mannschaft zum Einsatz getragen [21] ("Переносні драбини" транспортуються пожежними машинами, а під час операції з ліквідації лиха рятувальники переносять їх в ручну).

Подані приклади свідчать про те, що аналізована терміносистема є динамічною та відкритою структурою.

Однією з особливостей фахового тексту є вживання аббревіатур. Складноскорочені мовні формули є інформативним конденсатом. *A priori* можна передбачити, що фаховий текст буде містити аббревіатури міжнародного характеру, за якими закріплені однакові обсяги інформації, як в німецькій, так і в українській мові (німецькою – *Die Internationale Atomenergie-Organisation (IAEO)*, українською – *Міжнародне агентство з атомної енергії або МАГАТЕ*). Однак, практична база терміносистеми, яку ми аналізували, не фіксує багато прикладів для ілюстрації таких міжнародних аббревіатур. Натомість, нам вдалося зафіксувати в німецькомовному тексті аббревіатури, які характерні лише для німецькомовного соціуму. Ці мовні одиниці, як правило, містять певний національний контекст, який розшифровується в тій чи іншій лінгвокультурній спільноті. Так, наприклад:

DFV (Deutscher Feuerwehrverband) – Німецька спілка пожежників;

EL (Einsatzleiter) – керівник операції;

Fm (Feuerwehrman) – пожежник;

RD (Rettungsdienst) – служба порятунку;

FwDV (Die bundeseinheitlichen Feuerwehr-Dienstvorschriften) – Правила пожежної безпеки чинні на території ФРН.

При відтворенні цих аббревіатур українською мовою ми використовуємо вільний описовий переклад аби передати значення аббревіатури зрозуміліше і повніше у мові-реципієнті. Як правило, український переклад буде містити національний маркер: *німецький*.

Особливу увагу приділяють так званім "фальшивим друзям" перекладача або псевдоінтернаціоналізмам [3; 4; 5; 9]. З аналізованої фахової лексики нам вдалося виявити лише:

Avaria (der Unfall) – *die Havaria* (пошкодження);

Komanda (die Mannschaft) – *das Kommando* (командування, штаб);

Poma (die Kompanie) – *die Rotte* (пара);

Шприц (die Injektionspritze) – *die Spritze* (пожежний насос) [3].

З огляду на те, що терміносистема галузі безпеки життєдіяльності є відкритою системою, суміжною з терміносистемами інших галузей, зокрема військовою, охорони навколишнього середовища, медичною та ін., при детальнішому аналізі таких псевдоінтернаціоналізмів можна виявити більше. До граматичних труднощів перекладу лінгвісти відносять особливості граматичної будови мови, форми і традиції письмового наукового мовлення. У цьому випадку важливими є як граматична традиція мови-реципієнта, так і мови, з якої перекладаємо.

Так, в німецьких фахових текстах значно частіше, ніж в українських, вживаються форми пасивного стану.

Die nachstgelegene Feuerwehr wurde nach schwerem Unfall nicht alarmiert [17].

Зазначене речення українською мовою варто відтворити неозначено-особовою конструкцією: *Найближчих пожежників не попередили про серйозну аварію. Хоча, речення: Auch ein Wagen der Feuerwehr wurde in Folge der Unwetter schwer beschädigt* [12] українською мовою можна відтворити пасивною конструкцією: *Внаслідок сильної непогоди також був пошкоджений автомобіль пожежної команди*.

Певні труднощі при перекладі викликають специфічні синтаксичні конструкції, які характерні лише для німецької мови – місце дієслова в реченні:

Es ist geplant, dass die Feuerwehr der genannten Staaten im Falle eines Vulkanausbruchs eine gemeinsame Rettungsoperation durchführen und die Bevölkerung aus dem Unglücksgebiet evakuieren [13].

В українській мові порядок слів інший, дієслова *durchführen* (проводити), *evakuieren* (евакуювати) "тяжінуть" до початку речення:

Заплановано, що пожежні команди названих країн у випадку вибуху вулкана проведуть рятувальну операцію і евакуюють населення з постраждалих територій.

У граматичній структурі, як німецькомовного, так і українськомовного фахового тексту спостерігаємо ряд особливостей. Такі речення як правило є складними, ускладненні великою кількістю синтаксичних фігур: наявність другорядних членів речення, підрядних речень, однорідних членів речення.

Без сумніву, ці завансовані проблеми знаходять своє відображення і при перекладі і фахових текстів з безпеки життєдіяльності з німецької мови українською і заслуговують на подальший ґрунтовний аналіз мовознавців. Результати таких аналізів будуть корисними для теорії та практики перекладу фахових текстів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бик І.С. Теорія і практика перекладу // Тексти лекцій для студентів факультету міжнародних відносин Львівського національного університету ім. І. Франка // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.franko.lviv.ua/faculty/intrel/>.
2. Великий німецько-український словник / В. Мюллер. Київ. Чумацький Шлях. 2005. – 787 с.
3. Готлиб К.М. Междязычные аналогизмы французского происхождения в немецком и русском языках: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – Новосибирск, 1966.
4. Готлиб К.Г. Немецко-русский и русско-немецкий словарь "ложных друзей переводчика". – М.: Изд-во Советская энциклопедия, 1972. – 398 с.
5. Готлиб Карл Генрих Маврикович. Немецко-русский и русско-немецкий словарь "ложных друзей переводчика" / Карл Генрих Маврикович Готлиб. – М.: Советская энциклопедия, 1972. – 448 с.
6. Карабан В.І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. – Київ-Кременчук, 1999.
7. Кияк Т.Р. Функції та переклад термінів у фахових текстах // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/1545/1/84.pdf>.
8. Коваленко А.Я. Загальний курс науково-технічного перекладу. – Київ, 2002.
9. Кочерган М.П. Краткий словарь русско-украинских межъязыковых омонимов // Русск. язык и лит. в средн. учебн. заведениях УССР. – 1991. – № 7.
10. Сухенко К.М. Лексичні проблеми перекладу. – К., Вид-во Київ. ун-ту, 1972.
11. Циткина Ф.А. Терминология и перевод (к основам сопоставительного терминоведения). – Львов: ЛГУ, 1988.
12. Auch ein Wagen der Feuerwehr wurde in Folge der Unwetter schwer beschädigt // [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.focus.de/fotos/auch-ein-wagen-der-feuerwehr-wurde-in-folge-der-unwetter-schwer_mid_612622.html.
13. Ausbruch des Kilimandscharo erwartet - Militars bereiten Rettungsoperation vor // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://de.rian.ru/society/20090505/121451934.html>.
14. Augsburg: Feuer auf dem Dach der Uni-Mensa // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.augsburger-allgemeine.de/augsburg/Augsburg-Feuer-auf-dem-Dach-der-Uni-Mensa-id14847201.html>.
15. Besuch aus den USA // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.berliner-feuerwehr.de/staaten.html>.
16. Die Feuerwehr kommt // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.marienschule-marienfeld.de/aktionen/die-feuerwehr.html>.
17. Die Freiwillige Feuerwehr in der Gemeinde Eichtig // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.eichtig.de/Feuerwehr.html>.
18. Die nachstegelegene Feuerwehr wurde nach schwerem Unfall nicht alarmiert // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.maerkischcallgemeine.de/cms/beitrag/11930164/60889/Die-naechstgelegene-Feuerwehr-wurde-nach-schwerem-Unfall-nicht.html>.
19. Gro?wörterbuch Deutsch als Fremdsprache. Lanfenscheidt. – Berlin, 2003. – 1253 S.
20. Feuer im Dachstuhl // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.op-online.de/nachrichten/offenbach/feuer-brand-dachstuhl-offenbach-fotostrecke-1182653.html>.

21. Feuerwehr-Dienstvorschrift 10. Die Tragbaren Leitern // [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.bbk.bund.de/nn_398028/DE/06_Fachinformationsstelle/03_Vorschriften_und_Richtlinien/06_Volltext_FwDV/FwDV_2010,templateId=raw_property=publicationFile.pdf/FwDV%2010.pdf.
22. Libysche Rebellen trotzen, Nato attackiert Konvoi // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.stern.de/politik/libysche-rebellen-trotzen-nato-attackiert-konvoi-1678168.html>.
23. Operation "Knallfrosch": Feuerwehr ubt für den Ernstfall // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.newslick.de/index.jsp/menuid/2162/artid/9123505>.
24. Operation und Aufwachraum // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.st-bernhard-hospital.de/de/medizinische-kompetenzen/anaesthesiologische-klinik/operation-und-aufwachraum.html>.
25. Schlauche und Feuerwehr // [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.feuerwehrschiulen.niedersachsen.de/live/live.php?navigation_id=24859&article_id=86127&psmand=188%29.
26. Zentrale Schlauchwerkstatt // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.feuerwehr-heidenheim.de/index.php?seite=zsw>.

УДК 004.4

Дмитро МАСЛЮК

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ПЕРЕКЛАДУ

В даній статті проведений огляд спеціалізованого програмного забезпечення у роботі перекладача, аналіз переваг та недоліків його застосування, наведені проблеми з якими стикається сучасний перекладач і способи їх вирішення.

Ключові слова: переклад, програмне забезпечення, машинний переклад, автоматизований переклад, пам'ять перекладів, локалізація.

Професія перекладача стає дедалі популярнішою. Внаслідок цього, у всьому світі зростає кількість навчальних закладів, які пропонують навчальні програми з підготовки майбутніх перекладачів. Крім цього, існує чимало досліджень, які не лише розглядають способи вдосконалення навчання перекладачів, але й враховують попит на ринку праці. Деякі праці звертаються до важливості технологій у роботі сучасних перекладачів, і появи нової професії – перекладача-локалізатора. Дедалі очевиднішим стає факт, що перекладач змінив ручку та паперовий листок на більш ефективні та прогресивні електронні засоби.

Програмне забезпечення для автоматизованого перекладу (АП) (англ. Computer-Assisted Translation (CAT)) допомагає перекладачеві, оскільки воно